

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ф. М. Кирилюк

*Присвячую
ALMA MATERІ
з нагоди 175 річчя
від дня заснування*

НОВІТНЯ ПОЛІТОЛОГІЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

Київ
“Центр учбової літератури”
2009

ББК 67.1я73
УДК 340.12 (075.8)
К 43

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1.4/18-Г-1222 від 19.07.2007 р.)*

Рецензенти:

В. П. Горбатенко – докotr політичних наук, професор;
О. В. Бабкіна – докotr політичних наук, професор;
В. Г. Антопенко – докotr філософських наук, професор.

Кирилюк Ф. М. Новітня політологія: *навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]*/ Ф. М. Кирилюк – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 564 с. – ISBN 978-966-364-868-2

У навчальному посібнику висвітлено розвиток зарубіжних політичних вчень з кінця ХІХ до початку ХХІ ст. В основу покладено формування і конституювання інструментарію політології як наукової і навчальної дисципліни.

Його структура включає науково-методичні рекомендації, основні поняття і категорії, питання до дискусій, теми рефератів і кваліфікаційних робіт та завдання для самостійної роботи студентів. Одним із головних його елементів є витяги з першоджерел до кожної теми підручника, а також список основної літератури.

Розрахований як навчальний посібник на студентів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів, а також для широкого кола читачів, які цікавляться політикою.

УДК 340.12 (075.8)
ББК 67.1я73

ISBN 978-966-364-868-2

© Кирилюк Ф. М. 2009.
© Центр учбової літератури, 2009.

Вступ	5
РОЗДІЛ I. Історичні та теоретичні основи конституювання політології як науки і навчальної дисципліни	6
<i>Тема 1. Теоретико-методологічні засади розвитку політичної науки в новітню епоху</i>	6
1. Новітня епоха та її особливості	6
2. Особливості розвитку політології в новітні часи	13
3. Методологія та основні напрями, школи і течії політології	23
РОЗДІЛ II. Сутнісні особливості політології на зламі епох XIX—XX ст.	34
<i>Тема 2. Постмарксистські концепції розвитку політичної науки</i>	34
1. Ленінське вчення про політику, владу, державу	35
2. Теорія перманентної революції Льва Троцького	65
3. Прагматична теорія суспільного розвитку Миколи Бухаріна	74
4. Неомарксистські концепції політичного розвитку суспільства	87
Теорія політики Антоніо Грамші	87
«Залізний закон олігархії» Роберта Міхельса	102
Неомарксизм Нікоса Пуланзаса	119
<i>Тема 3. «Реалістичні» тенденції в політичній науці. Теорії інституціоналізму</i>	140
1. Теорія «політичного» у концепції Карла Шмідта	141
2. Теорія інституціоналізму Моріса Оріу	155
3. Теорія елітарної демократії Йозефа Шумпетера	157
4. Проблеми ідеології та утопії в політичній концепції Карла Мангейма	161
<i>Тема 4. Біхевіоралістичні теорії політики</i>	179
1. Чарльз Мерріам як один із фундаторів американської політологічної науки	180
2. Біхевіористська концепція предмета політичної науки Гаральда Лассуелла	190
3. Теорія «зацікавлених груп» Артура Бентлі	204
РОЗДІЛ III. Розвиток і конституювання основ політологічної науки	214
<i>Тема 5. Нормативні теорії влади і демократії</i>	214
1. Поліархична теорія демократії Роберта Даля	214
2. Теорія демократії Джованні Сарторі	230
3. Основи політичної науки Моріса Дюверже	244
4. Консоціальна (співсуспільна) демократія Арендта Лейпхарда	261

<i>Тема 6. Теорії системного та структурно-функціонального аналізу політики . . . .</i>	284
1. Структурний аналіз політики Талкотта Парсонса	285
2. Системний функціоналізм — ядро політичної теорії Габриеля Алмонда	300
3. Адаптивний концепт системного аналізу в політиці Девіда Істона	316
4. Методологічні засади постструктуралізму Мішеля Фуко	328
<i>Тема 7. Компаративний і комунікативний аналіз політики . . . . .</i>	350
1. Ханна Арендт: політична свобода — джерело людської гідності	351
2. Теорія політичної комунікації Юргена Хабермаса	364
3. Проблеми компаративного аналізу Девіда Аптера	381
<i>Тема 8. Теорії політичної модернізації: від інституціоналізму до раціоналізму . . . . .</i>	410
1. Новий інституціоналізм	410
2. Теорія справедливості Джона Роулза	413
3. Теорія політичної модернізації і розвитку Самюеля Хантінгтона	427
4. Критичний раціоналізм світового політичного розвитку Карла Поппера	439
РОЗДІЛ IV. Теорії світового політичного розвитку	465
<i>Тема 9. Технократично-сцієнтичні концепції політичного розвитку . . . . .</i>	465
1. Формування концептуальних основ технократичних теорій у Т. Веблена та Дж. Гелбрейта	467
2. Даніел Белл про «індустріальне суспільство як суспільство «меритократії»	474
3. Постіндустріальна прогностика Елвіна Тоффлера	484
4. Концепції «інформаційного суспільства» Йозефа Масуди і Мануеля Кастельса.	494
<i>Тема 10. Теорії розвитку світової політики . . . . .</i>	531
1. Концепція світової першості Збігнева Бжезинського	531
2. Геополітична компаративістика Стейна Роккана	543

Провідна роль у формуванні політичної свідомості належить політичній науці, яка успішно розвивається в українському соціумі з часів набуття державою незалежності. Досвід історії переконливо засвідчує, що тільки освічене суспільство з розвинутим почуттям гідності й політичної відповідальності спроможне забезпечити становлення демократії. Без глибоких змін у політичній свідомості, належного рівня політичної культури неможливо досягти вміння жити на базі загальнолюдських цінностей. Особлива роль у цьому процесі належить політичній науці, її історії, з'ясуванню закономірностей розвитку політичних ідей від їх зародження до втілення в життя. Слід зауважити, що одночасно, у становленні й розвитку політології в нашій країні відчуваються певні труднощі, зокрема дефіцит першоджерел цієї науки, нерідко одностороннє їх тлумачення та досить поверхові методичні засоби вивчення політичних вчень, ідей, доктрин тощо.

У представленому навчальному посібнику відтворено історичні умови і певна послідовність розвитку політичної науки, розкрито суспільні ознаки понятійно-категоріального апарату. Іншими словами, розкрито історію виникнення, розвитку і становлення теоретичного знання, в якому в концентрованому логіко-понятійному виразі знаходяться пізнання світу, політичного життя та процес його виділення в самостійну наукову і навчальну дисципліну.

Центральною і провідною ланкою посібника є науковий виклад сутності теми та навчально-методичні рекомендації для її засвоєння. При цьому автор намагається узагальнити власний погляд і думку істориків політичної науки, об'єднати їх в єдину концептуальну схему. Невід'ємною складовою частиною є витяги з першоджерел, які необхідні для ґрунтовного опанування основного навчального матеріалу. Також важливого значення надається завданням на самостійну роботу студентів, що допоможуть у своїй сукупності всебічно підійти й засвоїти представлені життям теми.

Автор висловлює вдячність авторам використаних наукових та навчально-методичних праць і сподівається на їхні та інших викладачів і читачів зауваження й побажання щодо поліпшення змісту та форми цього навчального посібника.